

STORA

ANNE BERGMAN
CAROLA EKREM

FEST-

BOKEN

ANNE BERGMAN

ÅRETS FESTDAGAR

ALMANACKAN OCH FESTÅRET	13
Almanackans helgdagar	13
Icekeyrkliga fridagar	15
Almanackans historia i korthet	17

JULPERIODEN

HUR JULEN BLEV JUL	18
Jul utan julafton	19
En ny jul tar form	20
Lyx, status, kommersialism och välgörenhet	21
Den nya julen flyttar in i bondstugorna	22
Julstämning och julkänsla	23
En jul för kärnfamiljen	24
Den gamla goda tiden	25
Den personliga julen	26
Fira jul på annan ort	28
Julen, känslorna och kyrkan	29

FÖRSTA ADVENT OCH LILLAJUL	30
Hosiannahymnen	30
Lillajul och pikkujoulu	31
Lillajul som finlandssvensk tradition	32
Den åländska lillajulen – en identitetsmarkör	33

Adventskalender och julkalender	33
Adventsljus och adventstakar	34
LUCIA	35
Studentluciorna i Uppsala	35
Den ljuva glögglician kommer till Finland	36
Lucia blir finlandssvensk	38
Vem äger lucia?	39
Från skönhetstävling till artisttävling	40
Privata lucior	41
JULFRED OCH JULFRID	42
Julfredsutlysningarna i Finland	43
Den högtidliga julfreden	44
Julfreden som tv-underhållning och programnummer	45
JULEN SOM DE FATTIGAS OCH UPPTÅGSMAKARNAS TID	47
Utklädseln i historiskt perspektiv	48
Staffanstraditionerna i Svenskfinland	48
Julbusande som protest	50
Stjärngossarna dyker upp i Norden	50
Det märkliga stjärnspelet i Helsingfors	52
Stjärnspelet och stjärngossar bland borgerskapet	53
Stjärngossespelet som teater i skolan	54
Spelens utveckling på finska	55
Tysta, anonyma kringvandrare	57

JULKLAPPSUTDELAREN	59
Julbocken – en lustigkurre i herrskapssalongen	59
Välmenande nissar och tomtar	61
Den glada julklapps-gubben Santa Claus	63
Julgubben och tomtarna möts, och skiljs, igen	64
JULKLAPPAR TILL NYTTA OCH NÖJE	65
Julfester och skämtklappar	65
Julklappsjulen tar form	67
Trender och konjunkturer	69
Att inte köpa julklappar	71
Julklapparna och julceremonierna	72
JULENS PRYDNADER	72
Julgranen – ett julträd med många dimensioner	73
”Julfest med julgran” – granen i välgörenhetens tjänst	75
Julgranens prydnader	76
Julgranen demokratiseras	77
Trender, estetik och minnen	78
Julgranens äldre konkurrenter: kronor och himlar	79
Belysning som juldekoration	81
Julprydnader som tävling och prakt	82
Julgator och julens elektrifiering	83
JULMAT	88
Societetens julafton – mat- och klappkväll	88
Lyx och överflöd	90
Julbord och julhög	92

Kalaskockarna som matambassadörer	93
Julkaffet	95
Den lantliga och enkla julen i städerna	95
Ät inte ihjäl dig! Bjud på något gott!	96
En jul utan skinka och lådor	98
Några julspecialiteter	98

HUR JULENS MUSIK BLEV JULMUSIK 102

Juldikter, julvisor och julmusik	104
Nyproduktion av julvisor	105
Kyrkokonserter i juletid	106

NYÅR 107

Societetens nyår med böner och presenter	107
Nyårsvisiterna – ett svårutrotat gissel	108
Jul- och nyårskort	109
Det folkliga nyåret – då tiden vänder	110
Stöpa nyårslyckor och andra förutsägelser	111
Nyårslöften	113
Nyårsfirandet efter sekelskiftet 1900	114
Millennieskiftet	116

NÄR TAR JULEN SLUT? 116

Julavslutning, trettondag och tjugondag	116
Oxveckorna	117
Borgerskapets julslut	117
Att plundra julgranen	118
Landsbygdens tjugondags- och trettondagstraditioner	118

Tjugondagen som den stora protestdagen	120
Trettondagen och Knutdagen som festivaldag	120
När är julen slut?	121

RUNEBERGSDAGEN 122

Runebergsdagen som nationaldag	123
Runeberg blir hela folkets skald	123
Runebergsbilden omvärderas	124
Runebergstårter – och Runebergsbullar	125

VALENTINDAGEN, VÄNDAGEN ELLER ALLA HJÄRTANS DAG? CAROLA EKREM 126

Hur införs en ny fest?	127
Alla hjärtans dag-kort introduceras	128
Alla hjärtans dag i dagspressen	128
Kritiken formuleras – och festen etableras	129

SKOTTDAGEN 130

FASTLAG OCH PÅSK 133

Fastlagen och fastan – två ytterligheter	133
Påskan – från allvarsamhet till vintersemester	147

FÖRSTA APRIL CAROLA EKREM 167

Tidningarnas aprilskämt	168
En skrattspegel – skämtandet genom tiderna	169

VALBORG OCH FÖRSTA MAJ 170

Studenternas vårfester i städerna	171
Första maj etableras som festdag	173
Arbetarnas och nykterhetsivrarnas inflytande på första maj	186
Äldre folkliga traditioner	193
Första maj – en fest med många valmöjligheter	195

MORS DAG, FARS DAG, INTERNATIONELLA KVINNODAGEN OCH ANDRA FESTDAGAR 201

Mors dag – personlig och nationell	201
Fars dag – en mini-mors dag med kvickheter	205
Internationella kvinnodagen – kamp och solidaritet	206
Almanackans små märkesdagar – viktiga och bortglömda	207

MIDSOMMAR 210

Johannes Döparens dag och början på sommaren	210
Midsommar på 1600-talet	211
Hantverksskråna och folkkulturen	211
Herrgårdsmidsommar på 1700-talet	212
Lusteldar och kockbrasor	214
Arbetarnas midsommar i städerna	216
Det folkliga midsommarfirandet	217
Majstång, lövsal och midsommarstång	221
Midsommareldar och andra eldar	230

SJUSOVARDAGEN	232	Alternativ och protester	264	KONFIRMATIONEN	287
Badhusen och nöjeslivet	232	Privat firande	265	Skriftskoltiden	287
Sjusovarnas namnsdag med kaffekalas	234			Konfirmationsdagen	288
Sjusovardagen blir en karneval	234	CAROLA EKREM		Konfirmationsdräkten – från svart och vitt till alba	290
Avbrott i firandet	235	LIVETS FESTDAGAR		Konfirmationen som milstolpe	293
Nya vågens sjusovardag	236			Konfirmationen i dag	294
VENETIANSK AFTON OCH FORNELDARNAS NATT	239	FRÅN BARNSÄNGSKALAS TILL BABYSHOWERS	268	SKOLÅRETS FESTER	296
Den venetianska aftonen	239	Överdådiga matgäver	268	Gulnäsbsintagningar	296
Forneldarnas natt – framtids-tro och historia i samtiden	243	Kvinnogille med barnsängs-glögg och konjakssup	269	Penkis, bänkskuddardagen, abben eller karonkan	303
HALLOWEEN CAROLA EKREM	247	Babyshowers – en ny tids barnsängsbesök	270	Gamlas dag – äldst i skolan	311
En uråldrig fest med mytiska förtecken	247	Dricka barntår – pappornas fest	273	Studentexamen	315
Halloween i Svenskfinland	248	DOPET	274	NATTFRIERIET	321
Halloween i dagspressen	249	När, var och hur?	274	Rangskala och anseende	323
Firandet på 2000-talet	251	Faddrarna och deras uppgifter	276	Roparvisor och "inbeissan-böner"	323
SVENSKA DAGEN	253	Förebyggande bruk och dopets koreografi	278	Fria visst	324
Svenska dagar före svenska dagen	254	Dopvattnets helighet	279	FRIERI, TROLOVNING OCH LYSNING	325
En högstämd och fosterländsk dag	254	"Det skulle lysa om dopbarnet på långt håll"	279	Hemlighetsmakeri och gömda friargåvor	325
"Förändring behövs!"	256	Namn-givningen och dopgåvorna	280	Trolovningsfesten	325
Det privata firandet	257	Doptraditioner och namngivningsfester i dag	281	Utväxla gåvor	327
Svenska dagenbakelser eller Gustav Adolfsbakelser	258			Lysningen	328
Modersmålets sång	258			Käpp och krycka	329
SJÄLVSTÄNDIGHETSDAGEN	260			Kalaset första lysningsdagen	330
"I Finland tänder man två ljus i fönstren"	260	KYRKTAGNINGEN	283	BRUDSTUGÅNGEN	331
Slottsbalen	262	Utstött och oskyddad	283	"Nu kommer brud!"	333
		Prästens viktiga handslag	285		
		Seden upphör	286		

POLTERABEND 334

Firandet på 1900-talet	334
1980-talets uppsving	337

BRÖLLOPSFESTEN 338

Österbotten – folkfest och kollektivt festansvar	339
Nyland – rituella festtåg med förridare	346
Åboland – "När gröten blivit välling är bröllopet slut"	352
Åland – fanor och flaggor	354
Makten, livet och lyckan – tro och tydor	357
Krona, krans och brudståt	359
Bröllopsfirande under 1900-talet	363

SILVER- OCH GULDBRÖLLOP 370

Silverbröllopet – en fest mitt i livet	370
Guld- och diamantrbröllop i pressen	372
En fest för familjen och bygden	373

NAMNSDAGSFIRANDE 375

Topelius och Runeberg firar namnsdag	376
Herrgårdstraditioner	376
Uppsjungning och namnsdagsbord	377
Namnsdagsgubbar och andra upptåg	379
Namnsdagarna i dagspressen	380

FIRA FÖDELSEDAG 381

Äldre firande i Finland	382
Födelsedagarna i dagspressen	383
Skämtsamma hyllningar och donationer till välgörenhet	383
Barns födelsedagar	384
Barnkalasen på senare tid	386
Vuxnas födelsedagar	387
Födelsedagsgåvorna	389
Den egna dagen	390

TRADITIONER VID LIVETS SLUT 392

Förebud om död	392
På dödsbädden	394
Likkråsa, likfassna och liktvätt	394
Den dödas utstyrsel och utrustning	395
Likvaka och prydnad av sorgehuset	396
Kistor och kistläggning	398
Själaringningens regelverk	399
Begravningsdagens program	401
Likstol och likpredikan	403
Gravgrävning och stoftning	403
Gravölet – ett överdådigt matkalas eller traktering i enkelhet	404
Begravningar i staden och på herrgården	405
Sorgklädsel	407
Dödsannonsernas symbolspråk	409
Kondoleansadresser	411
Dagens begravningsssed	411
Nya ceremonier	412

ANNE BERGMAN & CAROLA EKREM

ATT FORSKA I FESTSED 415

"Alla festbruk är urgamla"	415
Tidig insamling i det svenska Finland	416
Festtraditionen och samtiden	417
Från status och klass till identitet och historia	418
Livets högtider – övergångar och milstolpar	420
Hur livets fester förändrats	420
En allt rikare flora av fester	421
Varför traditioner?	422
Historia som en del av festkänslan	424
<i>Noter</i>	426
<i>Litteratur</i>	442
<i>Bildkällor</i>	456